

## 5a. Robert Zola Christensen: Hævnen som kunstnerisk motor

Teksten er fra fagbogen *Hævn fra 2013*.

Robert Zola Christensen (f. 1964), dansk forfatter og litterat.

Når en roman- eller filmmanuskriptforfatter sætter sig til tasterne for at frembringe et effektivt og medrivende sprogkunstværk, er det jo en god ide, at der optræder én eller flere hovedkarakterer, som er udstyret med nogle så interessante karakteristika, at vi gider at høre om dem. Men det er langt fra nok. Med henblik på at lave fremdrift og bevægelse gør forfatteren klogt i at benytte sig af nogle mennesker, der både *vil* og *kan* noget. Hvis de ikke er udstyret med en vilje, der retter sig mod et eller andet i omgivelserne, sker der jo ikke rigtig noget. Det kan være, de søger økonomisk fremgang, berømmelse, at vinde den elskede tilbage, at redde et medmenneske fra at gå i hundene osv. Målet for personernes stræben kan naturligvis varieres i det uendelige, mulighederne er legio<sup>1</sup>, men der er ingen tvivl om, at hævnthirst ligger højt på listen. Teknikken er ofte denne: I værkets åbning bliver der begået en uret, som bringer en eller flere af personerne i ubalance, og når de samler sig igen, går de determineret efter hævn. Det bliver det eneste, der rigtig betyder noget for dem. Grebet er yderst effektivt, og der er snart sagt ikke de svinkeærinder<sup>2</sup>, der ikke kan legitimeres, hvis bare de er en del af et overordnet hævnmotiv. Tag f.eks. Homers<sup>3</sup> dobbelte værk *Iliaden* og *Odysseen* fra oldtiden. *Iliadens* udgangspunkt er, at Prins Paris<sup>4</sup> under et besøg i Sparta<sup>5</sup> har forført og bortført sin vært Menelaos<sup>6</sup> hustru, den skønne Helena. Den går ikke. Det er et spørgsmål om ære (og sex). Som svar sender Menelaos en gigantisk flåde på tusind skibe af sted anført af Agamemnon. De belejrer Troja i årevis, før de langt om længe får den gode ide at bygge og gemme sig i en kæmpe træhest, som trojancerne er dumme nok til at trække inden for forsvarsmurene. Nu bliver hævnen langt om længe eksekveret. Men det er ikke forbi endnu. De skal jo også hjem igen. I *Odysseen* følger vi så helten Odysseus' ti år lange rejse tilbage til Sparta, hvor der bliver løbet en masse i sandaler, kastet med spyd, kæmpet mod kykloper<sup>7</sup> og sirener<sup>8</sup>, før han endelig genser sin ombejlede hustru, Penelope.

I megen litteratur udgør hævnen en effektiv, kunstnerisk dynamo<sup>9</sup>, der fremadrettet kan fortælle os og rimeliggøre, hvorfor aktørerne handler, som de gør – ja, folkeminder og sagaer ville ikke komme ud af stedet og ville være rene børne-

<sup>1</sup> *legio*: utallige.

<sup>2</sup> *svinkeærinder*: handlinger, der indebærer en afvigelse fra den direkte rute eller fremgangsmåde.

<sup>3</sup> *Homer*: det græske digternavn, som helt fra antikken tillagdes de to store episke digte *Iliaden* og *Odysseen*, der står som de første i græsk og dermed i europæisk litteratur.

<sup>4</sup> *Prins Paris*: i græsk mytologi prins af Troja.

<sup>5</sup> *Sparta*: i klassisk tid var Sparta den stærkeste statsmagt i Grækenland, kun udfordret af Athen. Sparta var modsat Athen antidemokratisk.

<sup>6</sup> *Menelaos*: er i græsk mytologi gift med Helena, og han er konge af Sparta. Menelaos er Agamemnons yngre bror.

<sup>7</sup> *kykloper*: kæmper med kun ét øje, der sidder midt i panden. Kendt fra græsk mytologi.

<sup>8</sup> *sirener*: underskønne kvinder. Sirenerne levede på et rev langt ude på havet. De var smukke og overnaturlige.

<sup>9</sup> *dynamo*: drivkraft.

30 eventyr uden den. Især synes den at kunne installeres i krimien med god virkning som den hemmeligholdte kraft, der ligger bag den gådefulde forbrydelse.

I den klassiske engelske krimi kalder detektiven, der er lige lidt klogere end alle os andre, persongalleriet ind i salonen i sidste kapitel og udpeger så butleren som den, der i første kapitel skød og dræbte herremanden i lysthuset. Der går et gisp  
35 igennem forsamlingen, og så rulles handlingen op igen, baglæns, mens detektiven lægger de afgørende og oversete brikker på plads, så puslespillet går op. Han fremtager et antal forskellige tekniske fiksfakserier og optrevler butlerens alibi. Det er krimiens *hvordan*. Men for at vi skal købe præmisserne, må forfatteren også udstyre butleren med nogle stærke bevæggrunde, vi som læsere kan tro på.  
40 Det er krimiens *hvorfor*. Det er så her, hævn kommer ind som den skjulte drivkraft, der kan forputte sig bag hele plottets årsag og virkning. Butleren er måske i virkeligheden herremandens uægte søn, og han revancherer sig<sup>10</sup> for, at den dræbte i sin tid ikke ville kendes ved hverken ham eller hans mor. I traditionen fra Arthur Conan Doyle<sup>11</sup>, Agatha Christie<sup>12</sup>, Dorothy E. Sayers<sup>13</sup>, P.D. James<sup>14</sup> og flere endnu  
45 er hævnmotivets flittigt brugt på denne måde, og det virker næsten hver gang.

---

<sup>10</sup> *revancherer sig*: tager revanche; skaffer sig oprejsning.

<sup>11</sup> *Arthur Conan Doyle*: (1859-1930), skotsk forfatter.

<sup>12</sup> *Agatha Christie*: (1890-1976), engelsk forfatter.

<sup>13</sup> *Dorothy E. Sayers*: (1893-1957), engelsk forfatter.

<sup>14</sup> *P.D. James*: (1920-1957), engelsk forfatter.

## 5b. Citater om hævn

*Citaterne er taget fra Robert Zola Christensens fagbog Hævn fra 2013.*

Den, som stadig tænker på hævn, holder sine sår åbne  
(Francis Bacon) <sup>1</sup>

Hvis I stikker os, bløder vi da ikke?  
Og hvis I kildrer os, ler vi da ikke?  
<sup>5</sup> Og gør I os uret, må vi da ikke søge hævn?  
(Shakespeare, *Købmanden i Venedig*)<sup>2</sup>

Hævnen er sødere end flydende honning  
(Homer, *Iliaden* XVII)<sup>3</sup>

Hævn er en indrømmelse af smerte  
<sup>10</sup> (Latinsk ordsprog).

---

<sup>1</sup> *Francis Bacon*: (1561-1626), engelsk filosof, statsmand og forfatter.

<sup>2</sup> *Købmanden i Venedig*: Skuespil af Shakespeare. Uropført i 1605.

<sup>3</sup> *Iliaden*: græsk epos.

## 5d. Hr. Ebbes døtre

*Folkevisens oprindelige forfatter og præcise affattelsestidspunkt er ukendt. Folkevisen kendes i forskellige versioner. Den handler kort fortalt om to søstre, der hævner et overgreb, som to brødre udsætter dem for.*

Det var Ebbe af Kviste<sup>1</sup>,  
han skulde til Romme<sup>2</sup> ride;  
hjemme blev hans Døtre to,  
dem til megen Kvide.<sup>3</sup>

<sup>5</sup> *Så listelig de fore.*<sup>4</sup>

Hr. Bonild og Hr. Skanild,  
de ere Brødre to;  
de lover<sup>5</sup> så mangan skøn Jomfru  
og giver dem løse Tro.<sup>6</sup>

<sup>10</sup> Hr. Bonild og Hr. Skanild,  
de går dem i Råd:<sup>7</sup>  
»Vi ville fare til Kviste  
og love de Jomfruer for Håd.«<sup>8</sup>

<sup>15</sup> Midt udi den Borgegård  
der bandt de Heste sine,  
og midt i det Højeloft  
så brød de Riddere ind.

Hr. Bonild tog den ældste  
så listelig under sit Skind,<sup>9</sup>  
<sup>20</sup> så bar han hende i Højeloft,  
der fremmed<sup>10</sup> han Vilje sin.

Mælte<sup>11</sup> det den Yngste,  
hun stod i Skarlagen<sup>12</sup> rød:  
»I lader mig<sup>13</sup> med Nåde blive<sup>14</sup>  
<sup>25</sup> alt<sup>15</sup> for Vorherres Død!«

<sup>1</sup> *Kviste*: stednavn.

<sup>2</sup> *Romme*: Rom.

<sup>3</sup> *Kvide*: sorg.

<sup>4</sup> *Så listelig de fore*: Så snedigt bar de sig ad.

<sup>5</sup> *lover*: bejler til.

<sup>6</sup> *giver dem løse Tro*: lader som om, det er seriøst.

<sup>7</sup> *de går dem i Råd*: de drøfter.

<sup>8</sup> *for Håd*: på en vanærende måde.

<sup>9</sup> *sit Skind*: sin kappe.

<sup>10</sup> *fremmed*: gennemtvang.

<sup>11</sup> *Mælte*: sagde.

<sup>12</sup> *Skarlagen*: kostbart stof.

<sup>13</sup> *I lader mig*: lad mig.

<sup>14</sup> *blive*: være.

<sup>15</sup> *alt*: et fyldord, der skal sikre rytmen i verslinjen.

Det var Herre Skanild,  
han tog den Jomfru med Vold;  
så steg de på deres Heste,  
de rede så glade af Gård.

30 Det mælte den ældste Søster,  
for hende blev først til Men:<sup>16</sup>  
»Vi går os til Mølledam,  
vi synker os ned med Sten.«

Svared det den yngste,  
35 for hun vidste bedre Råd:  
»Lade vi det stande til<sup>17</sup> Gud,  
når vi det hævne må.«

Det var Ebbe af Kviste,  
han kom fra Romme hjem;  
40 det var hans kære Døtre,  
de går ham grædende igen.<sup>18</sup>

»Værer velkommen, kære Fader,  
i Dag fra Romme hjem!  
Hr. Bonild og Hr. Skanild  
45 de har gjort os Men.«

»Ilde<sup>19</sup> har jeg stedt<sup>20</sup> min Rommerrejse  
og så min lange Færd,  
skal jeg i År gå jernklædt  
og gjorde<sup>21</sup> mig med Sværd.«

50 Så lod de Vokslys vækse,<sup>22</sup>  
og Vokslys lod de sno,  
imod Hr. Ebbes Døtre to,  
de skulde til Kirken gå.

For<sup>23</sup> da går den ældste  
55 hende randt Tår på Kind,  
efter går den yngste  
med dragen Sværd under Skind.

<sup>16</sup> *blev først til Men*: kom først til skade.

<sup>17</sup> *stande til*: bero på, være op til.

<sup>18</sup> *igen*: i møde.

<sup>19</sup> *Ilde*: dårligt.

<sup>20</sup> *stedt*: anbragt.

<sup>21</sup> *gjorde*: påspænde, ruste.

<sup>22</sup> *Vokslys vækse*: lave lys af voks (dvs. gøre sig klar til at gå i kirke).

<sup>23</sup> *For*: forrest.

Det var Hr. Bonilds Moder,  
hun gjorde deraf god Gammen:<sup>24</sup>  
60 »I lader<sup>25</sup> både de Brødrehustruer<sup>26</sup>  
stå i Stol tilsammen.«<sup>27</sup>

Voge<sup>28</sup> de Herre Bonild  
alt ved den Kirkedør,  
Hr. Skanild ved Marie Alter,  
65 de nåede ham ikke før.

Det var de Søstre to,  
de gjorde deraf god Gammen:  
»I lader nu det Brødreblood  
rinde<sup>29</sup> i Stol tilsammen!«  
70 *Så listelig de fore.*

<sup>24</sup> *Gammen*: morskab, humoristisk bemærkning.

<sup>25</sup> *I lader*: lad.

<sup>26</sup> *både de Brødrehustruer*: brødrenes to hustruer ("begge mine svigerdøtre").

<sup>27</sup> *stå i Stol tilsammen*: sidde på samme kirkebænk (muligvis underforstået 'med dem, de er gift med / skal giftes med').

<sup>28</sup> *voge*: dræbte.

<sup>29</sup> *rinde*: løbe.

## 5e. (Michelangelo Merisi da) Caravaggio:

### Johannes Døberens henrettelse

*Maleriet er fra 1608. Det skildrer henrettelsen af Johannes Døberen, om hvem Det Nye Testamente beretter, at han blev offer for overklassekvinden Herodias' hævn. Herodias var netop blevet gift med den magtfulde konge Herodes, hvilket Johannes Døberen havde fordømt moralsk, fordi begge parter havde ladet sig skille fra deres tidligere ægtefæller for at blive gift. Da Herodias' datter en dag betager Herodes med sin dans, lover han hende, at hun må ønske sig, lige hvad hun vil. Herodias lokker sin datter til at bede om Johannes Døberens hoved på et fad, hvilket kongen efterkommer.*

*Caravaggio (1571-1610), italiensk maler.*



Billedet hænger i Johannes' bi-katedral, Valletta, Malta.